

УДК 631(082)
В 27

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор – кандидат сільськогосподарських наук, доцент
Семеняка І. М.

Члени редакційної колегії: кандидати сільськогосподарських наук – В. А. Іщенко, Ю. В. Машенко, О. М. Григор'єва, Н. Л. Умрихін, І. М. Соколовська, Г. Д. Іляшенко, кандидат технічних наук – О. М. Гайденко, кандидат економічних наук – Ю. В. Кернасюк.

Свідоцтво про державну реєстрацію збірника КВ № 17891-6741Р
від 27.05.2011 р.

Адреса редакційної колегії:

27602, Кіровоградська обл., Кіровоградський р-н, с. Созонівка,
вул. Центральна 2, Кіровоградська ДСГДС НААН, тел. (0522) 31-57-95
E-mail: cnz@kw.ukrtel.net, <http://www.agronauka.com.ua>

*Матеріали затверджено рішенням науково-технічної ради
Кіровоградської державної сільськогосподарської дослідної станції НААН
№ 9 від 4 вересня 2017 р.*

Вісник Степу.

В 27 Науковий збірник. – Вип. 14. – Кропивницький, Видавництво
КОД. – 2017. – 240 с.
ISBN 978-617-653-033-6

У збірнику представлені матеріали з питань землеробства, рослинництва, садівництва, плідівництва, агроєкології, захисту рослин, генетики, селекції, насінництва, механізації, економіки, а також питання розвитку тваринництва.

Збірник розрахований на наукових співробітників, викладачів вузів, аспірантів, студентів та фахівців агропромислового комплексу.

УДК 631(082)

ISBN 978-617-653-033-6

© Кіровоградська ДСГДС НААН, 2017
© Видавництво «КОД», 2017

Лисенко А. М., кандидат економічних наук, доцент,
Центральноукраїнський національний технічний університет;
Кернасюк Ю. В., кандидат економічних наук,
Кіровоградська державна сільськогосподарська дослідна станція НААН

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В АГРАРНОМУ ВИРОБНИЦТВІ

Анотація. *Формування в Україні цивілізованих ринкових відносин, підвищення ефективності виробництва та конкурентоспроможності продукції є стратегічним завданням розвитку національної економіки. Важлива роль в реалізації цієї мети належить обґрунтуванню методичних підходів до організації економічного аналізу діяльності суб'єктів господарювання. За їх допомогою розробляються стратегія і тактика розвитку підприємства в будь-якій галузі економіки, обґрунтовуються плани і управлінські рішення, здійснюється контроль за їх виконанням, виявляються резерви підвищення ефективності виробництва, оцінюються фінансові результати діяльності.*

Ключові слова: *методика, економічний аналіз, аграрний сектор.*

Постановка проблеми. На думку багатьох вчених, забезпечення ефективного функціонування підприємств вимагає економічно компетентного управління їх діяльністю, яке багато в чому визначається вмінням її аналізувати. За допомогою економічного аналізу вивчаються тенденції розвитку, глибоко і системно досліджуються чинники зміни результатів діяльності, обґрунтовуються плани й управлінські рішення, здійснюється контроль за їх виконанням, виявляються резерви підвищення ефективності виробництва, оцінюються результати діяльності підприємства, виробляється економічна стратегія його розвитку [1, с. 3].

За сучасних ринкових відносин в будь-якій галузі економіки важливого значення набуває проблема ефективної організації економічного аналізу у виробничій діяльності. Це особливо актуально в сільському господарстві, де взаємодіють як внутрішні фактори виробництва, так і зовнішні.

Питання науково-методичного обґрунтування забезпечення організації економічного аналізу на підприємствах різних форм власності та галузей національної економіки досліджуються такими провідними вченими-економістами, як: В. Г. Андрійчук, М. Я. Дем'яненко, В. А. Кундиус, М. І. Ковальчук, П. Я. Попович, Г. В. Савицька, Р. В. Федорович, А. Д. Шеремет та ін.

Одержані ними результати створюють загалом необхідне підґрунтя для забезпечення й удосконалення методичних підходів до економічного аналізу господарської діяльності. Проте, незважаючи на наявність значної кількості робіт з досліджуваної проблеми, все ще є багато невирішених і дискусійних питань, як у частині методичного обґрунтування підходів, так і при реалізації наукових результатів на практиці.

Розвиток сільськогосподарського виробництва в умовах становлення ринкових відносин в Україні потребує підвищення ефективності господарювання. Останнім часом господарства усіх форм власності намагались збільшити прибутки не за рахунок розширення виробництва, збільшення обсягів реалізації продукції та зниження її собівартості, а за допомогою підвищення цін на продукцію. Збільшення прибутку за рахунок позитивного впливу на його величину всіх зазначених факторів потребує ретельних аналітичних розрахунків, удосконалення економічної роботи на підприємствах. Цьому сприятиме поліпшення методики й організації проведення економічного аналізу, використання його результатів для обґрунтування управлінських рішень [2, с. 3].

Мета досліджень. Аналіз і узагальнення різноманітних методичних підходів до організації економічного аналізу в галузі сільського господарства. Досягнення мети передбачає вирішення наступних завдань: узагальнення існуючих методичних підходів до організації економічного аналізу діяльності суб'єктів господарювання різних форм власності та галузей національної економіки; науково-методичне обґрунтування основних засад організації економічного аналізу в аграрному виробництві.

Матеріали і методи досліджень. Теоретико-методологічною основою вивчення даної наукової проблеми є загальнонаукові принципи проведення комплексних економічних досліджень, а також праці вітчизняних і зарубіжних вчених.

Результати досліджень. Реформування вітчизняного сектору аграрної економіки, яке супроводжувалося становленням ринкових відносин, проведенням земельної реформи та створенням агроформувань різних форм власності і типів, зумовило потребу у нових методичних підходах до організації економічного аналізу, що враховували б особливості сільськогосподарського виробництва та умови господарської діяльності окремих суб'єктів.

З точки зору В. Г. Андрійчука, сільське господарство, як галузь матеріального виробництва, має ряд особливостей, що позначаються на його функціонуванні в умовах ринкової економіки. Найперша з них пов'язана з відносною іммобільністю ресурсів, яка є бар'єром на шляху перерозподілу їх (крім трудових ресурсів) із сільського господарства в промисловість та інші галузі. А це означає, що дана галузь не бере безпосередньої участі у формуванні середньої норми прибутку між галузями. Загальновідомо також, що оборот капіталу в аграрному виробництві, на відміну від інших галузей національної економіки, зокрема, від промисловості, має свою специфіку. По-перше, у джерелах формування капіталу в сільському господарстві, певна його частка у вигляді основних засобів формується через сферу товарного обігу, тоді як значна його частина, що споживається, створюється безпосередньо на підприємстві, беручи участь у виробничому обороті поза сферою товарного обігу. Тобто, відновлюється безпосередньо в натуральній формі під час оновлення стада власним молодняком сільськогосподарських тварин, а також виробництва насіння, кормів. А це, в свою чергу, означає, що в процесі відтворення певна кількість створеної в галузі продукції не набуває форми кінцевого продукту. По-друге, в аграрному секторі економіки існують особливості в обороті капіталу, які обумовлені сезонним характером сільськогосподарського виробництва, а також участю в цьому процесі природно-біологічних факторів [3, с. 8].

Саме тому методичні підходи до організації економічного аналізу в аграрному виробництві потребують поглибленого вивчення і науково-методичного обґрунтування.

Перш, ніж безпосередньо перейти до змістовного вивчення даного питання, варто дати визначення економічного аналізу.

В науковому плані методологічне визначення економічного аналізу не представляє особливих складнощів. Однак трактування економічного аналізу в різних авторів відрізняється.

Аналіз (грец. analysis – розкладання) – метод наукового дослідження явищ і процесів, в основі якого вивчення складових частин об'єкта, елементів досліджуваної системи. В ході історичного розвитку аналітичні методи стали широко використовуватися в науці. З цієї точки зору в будь-якій науці і в будь-якому виді діяльності, що передбачає можливості вибору однієї з альтернатив, є своя аналітична складова. Кількісний аналіз в хімії, семантичний аналіз в лінгвістиці – приклади таких аналітичних розділів в природних і гуманітарних науках. Широке застосування знаходить аналіз і в економіці. Економічний аналіз служить вихідної відправною точкою планування, прогнозування, управління економічними об'єктами і діючими в них процесами [4, с. 8].

На думку Г. В. Савицької, економічний аналіз – це науковий спосіб пізнання суті економічних явищ і процесів через їх розкладання на складові частини та вивчення у всьому різноманітті зв'язків та залежностей [1, с. 5].

Інше визначення наводить ряд авторів, відповідно до якого економічний аналіз – це вид управлінської діяльності, всезагальна функція управління, що передують прийняттю управлінських рішень і зводиться до їх обґрунтування на основі наявної інформації [5, с. 12].

Останнє визначення, на наш погляд, досить вірно відображає глибинну суть економічного аналізу як функції внутрішньовиробничого управління, що має власну методологічну основу та відповідні інструменти, а також інформаційну базу. Доцільно узагальнити трактування економічного аналізу різними авторами наступним чином: економічний аналіз – це комплексне вивчення економічних явищ і процесів як на основі розкладання цілого на складові частини, так і системного дослідження об'єкту для потреб розробки управлінських рішень.

Економічна діяльність сільськогосподарських підприємств безпосередньо спрямована на задоволення попиту і потреб ринку, що передбачає адекватну організацію системи аналізу основних показників виробництва конкурентоспроможної продукції для планування обсягів, які забезпечуватимуть відшкодування витрат та отримання прибутку для простого і розширеного відтворення виробничого потенціалу.

Здатність забезпечити конкурентоспроможність функціонування аграрних підприємств на основі організації ефективної системи економічного аналізу є основою їх успішного розвитку в ринковому економічному середовищі.

Як відзначає М. Г. Чумаченко та інші вчені, організуючи аналітичну роботу, необхідно передусім створити такі умови, які б забезпечили вивчення взаємозв'язків між окремими

показниками діяльності суб'єкта господарювання. Досвід аналітичної роботи підказує, що в багатьох випадках резерви виробництва погано використовуються не тому, що бракує можливостей для їх реалізації, а тому, що їх своєчасно просто не було виявлено [6, с. 159].

Відтак, економічний аналіз відіграє досить важливу функцію, як інструмент обґрунтування зважених управлінських рішень, що приймаються на підприємстві і впливають на його виробничо-фінансовий стан та основні показники розвитку.

Сучасні методичні підходи до організації економічного аналізу відображаються у сукупності використовуваних прийомів, що надає змогу більш системно вивчити господарську діяльність, спираючись на основні закони діалектики, розглядаючи її як закономірний результат суперечливої різноспрямованої дії численних взаємопов'язаних факторів ринкового середовища.

Метод економічного аналізу – це спосіб системного і комплексного вивчення, дослідження та узагальнення впливу окремих чинників на показники виконання господарських завдань і на динаміку економічного розвитку. Його здійснюють шляхом обробки спеціальними економічними і статистичними прийомами показників, відображених в облікових регістрах, формах звітності та інших джерелах інформації. Економічний аналіз базується на вивченні різноманітної інформації нормативних, планових, статистичних, бухгалтерських даних, а також первинної документації.

Загальні методичні підходи до організації економічного аналізу в аграрному виробництві можуть бути представлені наступним чином (рис. 1).

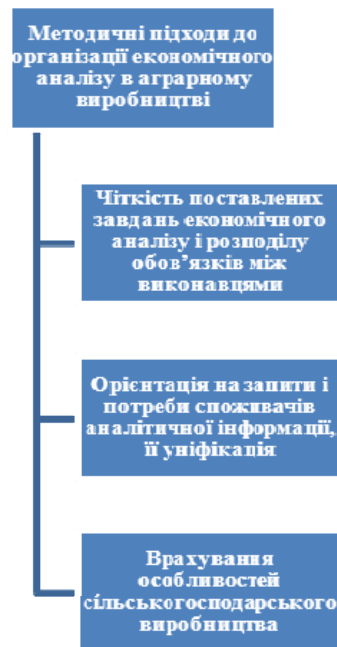

Рис. 1 – Основні науково-методичні засади організації економічного аналізу в аграрному виробництві (джерело: результати власних досліджень)

На першому плані стоїть чіткість поставлених завдань економічного аналізу і розподілу обов'язків між виконавцями безпосередньо в аналітичному структурному підрозділі аграрного підприємства. Саме від цього залежить ефективність і результативність аналітичної роботи.

Досить важливим є також орієнтація економічного аналізу на конкретні запити і потреби його споживачів на підприємстві, зокрема адміністративно-управлінської ланки. Підготовлена аналітична інформація, таким чином, має бути, передусім, уніфікована шляхом застосування спеціальної методики розрахунків, розроблених таблиць, придатних для співставлення порівнювальних показників в часі, їх оцінки та узагальнення. Це зменшує витрати часу на економічний аналіз, а також сприяє підвищенню його цінності для управління виробництвом.

Як вважає Л. С. Стецюк, організацію економічного аналізу на підприємстві слід розглядати з двох позицій: як створення аналітичного відділу й організації його роботи та як організацію аналітичних робіт, що безпосередньо стосуються проведення конкретного виду аналізу [7].

Також врахування особливостей сільськогосподарського виробництва є одним з суттєвих принципів його організації.

В економічному аналізі широко використовується на різних етапах його проведення ряд спеціальних способів і прийомів, серед яких можна виділити: порівняння, групування, способи детермінованого та стохастичного факторного аналізу (метод ланцюгових підстановок, балансовий і т. ін.), прийоми оптимізації показників.

Цілком можна погодитися з твердженням Б. Є. Грабовецького, що економічний аналіз – це комплексне всебічне дослідження всіх сторін діяльності підприємства на основі використання відповідних джерел інформації, вивчення окремих елементів економічної роботи, виявлення і вимірювання впливу факторів на результати діяльності підприємства, зіставлення витрат і результатів, узагальнення результатів аналізу, і нарешті, обґрунтування альтернативних варіантів управлінських рішень з метою вибору оптимального [8, с. 6].

Будь-яке управління виробництвом в сільському господарстві передбачає системну оцінку стану і динаміки розвитку того чи іншого економічного процесу, що потребує узагальнення значного масиву інформації з різних джерел та аналітичного її опрацювання. Лише після цього на підставі результатів проведеного економічного аналізу можливо прийняти цілком обґрунтоване і зважене управлінське рішення.

Висновки. Сучасна ринкова економіка визначає конкретні вимоги до системи управління аграрним виробництвом. Найважливішими організаційно-економічними умовами функціонування сільськогосподарського підприємства є: економічна самостійність; забезпечення самоокупності, рентабельності та самофінансування; економічна зацікавленість; матеріальна відповідальність за результати господарської діяльності.

Необхідним стає більш швидке реагування на зміну економічної ситуації з метою забезпечення підтримання стійкого фінансового стану аграрного підприємства, підвищення конкурентоспроможності виробництва продукції. Досягнення цього забезпечується за рахунок вибору правильної системи організації економічного аналізу діяльності суб'єктів господарювання.

Основні науково-методичні засади організації економічного аналізу в аграрному виробництві повинні базуватися на конкретизації поставлених завдань, орієнтації на запити споживачів управлінської ланки підприємства та врахуванні галузевих особливостей господарської діяльності.

Бібліографічний список

1. Савицкая Г. В. Экономический анализ: учебник / Г. В. Савицкая. 11 изд., испр. и доп. – Москва : Новое знание, 2005. – 651 с.
2. Ковальчук М. І. Економічний аналіз діяльності підприємств АПК: Підручник. / М. І. Ковальчук – Київ : КНЕУ, 2004. – 406 с.
3. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник. – 2-ге вид., доп. і перероблене. / В. Г. Андрійчук. – Київ : КНЕУ, 2002. – 624 с.
4. Кундиус В. А. Управленческий анализ деятельности предприятий агропромышленного комплекса : учебное пособие / В. А. Кундиус. – Москва : КНОРУС, 2016. – 392 с.
5. Економічний аналіз // навчальний посібник / В. М. Серединська, О. М. Загородна, Р. В. Федорович. – Тернопіль : Видавництво Астон, 2010. – 624 с.
6. Економічний аналіз // навч. посібник / М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбаток / за ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. – Київ : КНЕУ, 2001. – 540 с.
7. Стецюк Л. С. Організація планування аналізу в сільськогосподарських підприємствах / Л. С. Стецюк // Економіка АПК. – 2009. – № 7. – С. 90–95.
8. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз: навчальний посібник. / Б. Є. Грабовецький. – Київ: Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.

ЗМІСТ

<i>Семеняка І. М., Томашина Г. П.</i> Володимир Савранчук – керівник новітнього високоефективного етапу діяльності Кіровоградської державної сільськогосподарської дослідної станції на початку ХХІ століття.....	3
<i>Семеняка І. М., Іщенко В. А., Мащенко Ю. В., Гайдено О. М., Соколовська І. М., Томашина Г. П.</i> Науково-інноваційне забезпечення агропромислового виробництва Центрального регіону.....	13
<i>Белова О. І.</i> Проблеми та перспективи розвитку сільськогосподарського дорадництва в Україні.....	19

Грунтознавство. Землеробство

<i>Задорожна С. В., Хитрук О. Г., Коришнова Ю. В.</i> Динаміка вмісту легкогідролізованого азоту в ґрунтах лісостепової зони Кіровоградської області.....	25
<i>Задорожна С. В., Хитрук О. Г., Давибориц С. В., Прядко І. В.</i> Аналіз змін вмісту рухомої сірки степової зони Кіровоградської області.....	28
<i>Задорожна С. В., Хитрук О. Г., Давибориц С. В., Коришнова Ю. В.</i> Сучасний стан сільськогосподарських земель області	31
<i>Сергєєва Ю. О.</i> Вплив деструкторів стерні на формування поживного режиму та урожайності сорго у південному Степу України.....	34
<i>Стародуб В. І., Ткач Є. Д.</i> Ефективність використання гербіцидів в агроценозах правобережного Лісостепу України.....	40
<i>Шутов С. Є., Ткаченко А. Б.</i> Кислотність ґрунтів як запорука сталого розвитку землеробства.....	43

Рослинництво. Кормовиробництво. Захист рослин

<i>Григор'єва О. М., Григор'єва Т. М.</i> Біологізована технологія вирощування сої у північному Степу України	47
<i>Довбуш О. С., Цілинко М. І., Іздебський О. О.</i> Урожайність насіння рису залежно від застосування мікродобрив.....	52
<i>Кіріак Ю. П.</i> Вплив погодних умов на перезимівлю пшениці озимої в зоні південного Степу України.....	55
<i>Козаренко Д. О.</i> Вплив гумінових препаратів на фізіологічний стан та розвиток рослин при захисті сої від шкідливих організмів.....	59
<i>Козелець Г. М., Іщенко В. А., Стоянова С. А.</i> Продуктивність посівів коріандру залежно від сортових особливостей в північному Степу України.....	61
<i>Коновалова В. М.</i> Олійність насіння сортів льону за різних умов зволоження та мінерального живлення.....	66
<i>Кулик Г. А.</i> Ефективність застосування регуляторів росту при вирощуванні кормових буряків.....	69
<i>Мащенко Ю. В., Мудріченко М. М.</i> Вплив систем удобрення та мікробних препаратів на урожайність та економічну ефективність соняшнику в умовах північного Степу України.....	73
<i>Мостіпан М. І.</i> Вологозабезпеченість посівів озимої пшениці у весняно-літній період вегетації та їх врожайність в північному Степу України.....	77
<i>Плетьєв В. В.</i> Вплив Гуміфілду на якість зерна озимої пшениці.....	82
<i>Резніченко В. П.</i> Продуктивність еспарцету сорту Смарагд залежно від норм висіву та способів сівби.....	86

Садівництво. Плодівництво. Декоративні та лікарські рослини

<i>Ансєєв О. Ю.</i> Створення вихідного матеріалу троянди групи флорибунда, адаптованого до кліматичних умов північної частини лівобережного Лісостепу України.....	92
<i>Грабовецька О. А.</i> Історія та результати інтродукції <i>Asimina Triloba</i> (L.) Dunal. в умовах Степу України.....	96
<i>Литовченко О. А.</i> Оцінювання господарсько-біологічних особливостей сортів лохини високорослої в умовах північної частини лівобережного Лісостепу України.....	99
<i>Мамченко Г. С.</i> Удосконалення способу вегетативного розмноження рододендронів методом стеблових живцювання.....	104

Оленіч О. А. Інтродукція та селекція хризантеми дрібноквіткової на Прилуцькій дослідній станції ІС НААН.....	107
Свиденко Л. В., Котовська Ю. С. Селекція <i>Lavandula Angustifolia</i> Mill. для використання в озелененні	110

Селекція та насінництво

Заєць В. В. Зав'язуваність плодів та насіння при міжсортівній гібридизації ірису гібридного в умовах лівобережного Лісостепу України.....	113
Ковера В. Г. Створення нового декоративного сорту лілійника гібридного (<i>hemerocallis l. hybrida hort.</i>) придатного для озеленення та зрізу в умовах лівобережного Лісостепу України.....	116
Медведєва Л. Р., Кренців Я. І., Новікова Л. В. Селекційна цінність гібридів першого покоління культури сої.....	119
Міщенко С. В. Закономірності прояву форми суцвіття у гетерозисних гібридів конопель.....	123
Мостіпан Т. В., Умрихін Н. Л. Пошук донорів стійкості до хвороб в колекційному розсаднику еспарцету.....	129
Соколовська І. М., Романенко М. І. Результати виробничого випробування та оцінки на ураженість вірусними хворобами сортів картоплі для подальшого їх включення в насінницький процес.....	131

Тваринництво та механізація сільськогосподарського виробництва

Алієв Е. Б. Модель системи фотоелектронного сепаратора насіннєвого матеріалу.....	135
Гераніна Л. А., Семенов Є. С. Ефективність використання зерновідходів ріпаку у годівлі свиней в умовах підзони північного Степу України.....	138
Євтушенко С. П. Тривалість господарського використання корів залежно від способу утримання.....	141
Іляшенко Г. Д. Стан та перспективи розвитку молочного скотарства Кіровоградської області	146
Сало В. М., Гайдено О. М. Технічне забезпечення прямого способу сівби сільськогосподарських культур.....	151
Яковчук В. С., Горлова О. Д. Технологія машинного доїння овець з подальшою переробкою молока.....	168

Економіка сільськогосподарського виробництва

Кернасюк Ю. В. Дослідження генезису категорії “розвиток” в економічній теорії.....	178
Кернасюк Ю. В., Ліждвой І. М. Зональні аспекти економічної ефективності розвитку сільського господарства.....	184
Кернасюк Ю. В., Медведєва Л. Р., Кренців Я. І. Сучасний стан та ефективність виробництва сої в Кіровоградській області.....	195
Лисенко А. М., Кернасюк Ю. В. Методичні підходи до організації економічного аналізу в аграрному виробництві.....	199
Чехов С. А. Гірчиця біла – цінна і рентабельна культура.....	203
Чехова І. В. Соя – економічно приваблива і перспективна культура в Україні.....	205
Аннотації	211
Annotations	221
Відомості про авторів	230

Науковий збірник

ВІСНИК СТЕПУ

Випуск 14

Свідоцтво про державну реєстрацію збірника
КВ № 17891-6741Р від 27.05.2011 р.

Головний редактор: Семеняка І. М.,
кандидат сільськогосподарських наук, доцент

Редактор: Соколовська І. М.,
кандидат сільськогосподарських наук, доцент

Технічний редактор: Гайденко О. М.,
кандидат технічних наук, старший науковий співробітник

Кіровоградська державна сільськогосподарська дослідна станція НААН

**27602, Кіровоградська обл., Кіровоградський р-н,
с. Созонівка, вул. Центральна, 2**
тел. (0522) 31-57-95
E-mail: cnz@kw.ukrtel.net, <http://www.agronauka.com.ua>.

Формат 60×84 1/8. Ум. друк. арк. 13,89. Обл. видав. арк 20,57.
Тираж 120. Зам. № 35.

Видавець та виготовлювач ТОВ «КОД»
25009, м. Кропивницький, вул. 50 років Жовтня 7а, тел./факс (0522) 322-326
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: серія ДК № 995 від 24.07.2002 року.